

Tisdagen den 27 februari

Kl. 13.00–14.32

§ 1 Justering av protokoll

Protokollen för den 30 och 31 januari samt för den 1, 2 och 6 februari justerades.

§ 2 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Förste vice talmannen meddelade

att *Jeff Ahl* (SD) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 1 mars, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för *Crister Spets* (SD) samt

att *Tina Ghasemi* (M) skulle återta sin plats i riksdagen från och med den 5 mars, varigenom uppdraget som ersättare skulle upphöra för *Helena Bonnier* (M).

§ 3 Anmälan om ersättare

Förste vice talmannen anmälde att *Amne Ali* (S) skulle tjänstgöra som ersättare för *Emanuel Öz* (S) under tiden för hans ledighet den 1 mars–31 maj.

§ 4 Meddelande om frågestund

Förste vice talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 1 mars kl. 14.00*.

§ 5 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 23 februari

Förste vice talmannen meddelade att *torsdagen den 1 mars efter vote-ringen kl. 16.00, dock tidigast kl. 16.10*, skulle återrapportering från Europeiska rådets möte den 23 februari äga rum.

§ 6 Meddelande om aktuell debatt om situationen inom barn- och ungdomspsykiatri

Förste vice talmannen meddelade att på begäran av Centerpartiets riksdagsgrupp skulle en aktuell debatt om situationen inom barn- och ungdomspsykiatri anordnas *fredagen den 9 mars kl. 9.00*.

Från regeringen skulle socialminister Annika Strandhäll (S) delta.

Den inkomna skrivelsen hade följande lydelse:

Begäran om aktuell debatt i kammaren med anledning av krisen inom barn- och ungdomspsykiatri

Läget inom barn- och ungdomspsykiatri är akut. Enligt de senaste siffrorna är det endast tre landsting som når upp till det nationella målet om att 90 procent av de barn och unga som söker vård få komma på sitt första besök inom 30 dagar. Skillnaderna i landet är omfattande – i det sämsta landstinget får enbart 35 procent sitt första besök inom 30 dagar. Sedan den särskilda tillgänglighetssatsningen inom barn- och ungdomspsykiatri togs bort har tillgängligheten försämrats kraftigt. År 2012 uppfyllde 16 landsting kraven för första besök.

Situationen inom barn- och ungdomspsykiatri är mycket allvarlig och väntetiderna har nu nått krisnivåer. Samtidigt uppger allt fler barn och unga att de lider av psykisk ohälsa – de riskerar att fara illa på grund av den bristande tillgängligheten till stöd. Mot bakgrund av detta begär Centerpartiet en aktuell debatt i kammaren för att lyfta frågan om de akuta problemen inom barn- och ungdomspsykiatri.

Stockholm den 6 februari 2018

Anders W Jonsson

§ 7 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 22–23 mars

Förste vice talmannen meddelade att *måndagen den 26 mars kl. 13.00* skulle återrapportering från Europeiska rådets möte den 22–23 mars äga rum.

§ 8 Anmälan om subsidiaritetsprövning

Förste vice talmannen anmälde att utdrag ur prot. 2017/18:26 för torsdagen den 1 februari i ärende om subsidiaritetsprövning av EU-förslag hade kommit in från finansutskottet.

Interpellation 2017/18:372

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:372 Skogsbruket och äganderätten

av Maria Malmer Stenergård (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 13 mars 2018. Statsrådet har inte möjlighet att besvara interpellationen inom anvisad tid på grund av redan inbokade engagemang.

Stockholm den 26 februari 2018

Miljö- och energidepartementet

Karolina Skog (MP)

Enligt uppdrag

Lena Ingvarsson

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2017/18:379

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:379 Valfärdsutredningen

av Lotta Finstorp (M)

Interpellationen kommer att besvaras fredagen den 9 mars 2018.

Skälet till dröjsmålet är tjänsteresor och sedan tidigare inbokade engagemang.

Stockholm den 20 februari 2018

Finansdepartementet

Ardalan Shekarabi (S)

Enligt uppdrag

Magnus Bengtson

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2017/18:381

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:381 Själv mord bland barn och unga i asylprocessen

av Christina Høj Larsen (V)

Interpellationen 2017/18:381 *Själv mord bland barn och unga i asylprocessen* av Christina Høj Larsen (V) besvaras fredagen den 23 mars 2018.

Skälet till dröjsmålet är sedan tidigare inbokade engagemang.

Socialdepartementet

Annika Strandhäll (S)

Enligt uppdrag

Marianne Jenryd

Expeditionschef

Interpellation 2017/18:384

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:384 Hanteringen av demokratifrågor
av Olof Lavesson (M)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 13 mars 2018.

Skälet till dröjsmålet är arbetsanhopning.

Stockholm den 19 februari 2018

Kulturdepartementet

Alice Bah Kuhnke (MP)

Enligt uppdrag

Helena Swenzén

Expeditions- och rättschef

Interpellation 2017/18:386

Till riksdagen

Interpellation 2017/18:386 Svensk gruvnäring och cirkulär ekonomi
av Penilla Gunther (KD)

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 26 mars 2018.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade resor och arrangemang.

Stockholm den 26 februari 2018

Näringsdepartementet

Mikael Damberg (S)

Enligt uppdrag

Fredrik Ahlén

Expeditionschef

§ 10 Anmälan om faktapromemorior

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen hade kommit in och överlämnats till utskott:

2017/18:FPM51 Förslag till rådets förordning om upprättandet av ett gemensamt företag för en europeisk superdator *KOM(2018) 8* till utbildningsutskottet

2017/18:FPM52 Meddelande om en plaststrategi *KOM(2018) 28* till miljö- och jordbruksutskottet

2017/18:FPM53 Direktiv om mottagning av avfall från sjöfart *KOM(2018) 33* till trafikutskottet

2017/18:FPM54 Mervärdesskattesatser *KOM(2018) 20* till skatteutskottet

2017/18:FPM55 Mervärdesskatt för små företag *KOM(2018) 21* till skatteutskottet

Förste vice talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till justitieutskottet:
RiR 2018:3 För säkerhets skull – utbytet av underrättelseinformation mellan Polismyndigheten och Säkerhetspolisen

§ 12 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelse

2017/18:79 till arbetsmarknadsutskottet

Redogörelser

2017/18:RS2 och RS3 till utrikesutskottet

2017/18:RAR1 till konstitutionsutskottet

Motioner

2017/18:3978 och 3981 till civilutskottet

2017/18:3986 till miljö- och jordbruksutskottet

§ 13 Ärenden för bordläggning

Följande dokument anmäldes och bordlades:

Utrikesutskottets betänkande

2017/18:UU9 Skärpt exportkontroll av krigsmateriel

Socialutskottets betänkande

2017/18:SoU17 Vissa förslag om personlig assistans

Arbetsmarknadsutskottets betänkande

2017/18:AU6 Genomförande av direktivet om förbättrade villkor för in-
tjänande och bevarande av tjänstepension

Trafikutskottets betänkande

2017/18:TU6 Järnvägs- och kollektivtrafikfrågor

Näringsutskottets betänkanden

2017/18:NU9 Vissa elmarknadsfrågor

2017/18:NU10 Mineralpolitik

Civilutskottets betänkande

2017/18:CU11 Kompletterande bestämmelser till EU:s förordning om per-
sonlig skyddsutrustning

Utbildningsutskottets betänkande

2017/18:UbU13 Förskolan

*Svar på
interpellationer*

**§ 14 Svar på interpellation 2017/18:363 om avverkningshot i skogar
med höga naturvärden**

Anf. 1 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S):
Fru talman! Jens Holm har frågat mig om jag

1. avser att vidta några åtgärder för att, via ägardirektiven, förändra styrningen av Sveaskog så att bolaget ges utrymme att öka sitt naturvårdsarbete och därmed sluta avverka livsmiljöer för hotade arter
2. avser att vidta några åtgärder för att bolagets transparens, och därmed trovärdighet gentemot allmänheten, i naturvårdsarbetet ska kunna öka
3. avser att vidta några åtgärder med anledning av nuvarande hot mot de skyddsvärda skogar i Ore skogsrike som förvaltas av Sveaskog.

Inledningsvis vill jag säga att jag delar uppfattningen att det är viktigt att Sveaskog och de andra skogsbolagen i Sverige bedriver ett långsiktigt hållbart skogsbruk så att miljömålen nås.

Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd eller genom frivilliga avsättningar och att miljöhänsynen i den brukade skogen ska öka. Regeringens skogspolitik bygger på två jämställda mål: produktionsmålet och miljömålet. Det finns behov av att utveckla bägge dessa delar.

Regeringen såg allvarligt på att Sveaskog i november 2016 fick en större avvikelse rapporterad i den årliga externa FSC-granskningen (certifieringsorganisationen Forest Stewardship Council). Efter att ett omfattande åtgärdsprogram presenterats kunde revisorn stänga avvikelserna i februari 2017. Regeringen har en hög ambition när det gäller hållbart företagande och har högt ställda förväntningar på att bolag med statligt ägande ska agera föredömligt och bedriva sin verksamhet på ett sätt som gynnar hållbar utveckling. Det innebär till exempel att agera ansvarsfullt och transparent och arbeta för att efterleva internationella riktlinjer som finns gällande bland annat miljöhänsyn. Bolag med statligt ägande ska agera på ett sätt som innebär att de åtnjuter offentligt förtroende. Sveaskogs arbete med hållbart företagande är återkommande i ägarstyrningen och dialogen mellan bolaget och ägaren.

Vad gäller avkastningsmålet reviderades det 2014 och bedömdes spegla bolagets samlade uppdrag väl.

Ore skogsrike är en av de största kvarvarande kontinuitetsskogarna i Sverige nedan gränsen för fjällnära skog. Sveaskog har därför bildat en ekopark i en del av området. Därför bedriver också Sveaskog ett skogsbruk med utökad hänsyn för att bevara den biologiska mångfalden. Jag kan konstatera att det finns olika uppfattningar mellan Naturskyddsföreningen,

Sveaskog och tillsynsmyndigheten Skogsstyrelsen när det gäller aktuella skogsbruksåtgärder i området. Skogsstyrelsen bedömer att naturvärdena inte utgör skäl nog för att hindra avverkning. Skogsstyrelsen har utövat tillsyn vid avverkningsanmälningar och bedömt att Sveaskog borde komplettera sin miljöhänsyn. Bolaget hörsammade detta och har genomfört kompletteringar. Sveaskog anser inte att de avverkar skyddsvärda skogar. Jag kan konstatera att den oberoende FSC-revisorn inte noterat någon avvikelse mot naturvårdsbedömningen som gjorts av Sveaskog och Skogsstyrelsen eller planeringen på de tre trakter som har varit föremål för klagomål.

Sveaskogs naturvärdes- och avverkningsbedömningar är ett operativt ansvar för bolagets styrelse och ledning, och jag förutsätter att de i dessa lever upp till tillämpliga nationella lagar och de internationella avtal och överenskommelser som Sverige har undertecknat, samt FSC:s principer och kriterier.

Vad gäller transparens vill jag framhålla att Sveaskog ur många aspekter är ett bolag som är öppet och redovisar sin verksamhet på ett tydligt sätt. En diskussion pågår dock kring bolagets transparens gällande naturvårdsbedömningar. En öppen och konstruktiv dialog, där alla parter visar respekt för varandras roller och uppdrag, är den bästa lösningen för att gemensamt finna en väg framåt.

Anf. 2 JENS HOLM (V):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka näringsministern för svaret på mina frågor.

Sveaskog är Sveriges största skogsägare. Sveaskog äger drygt 4 miljoner hektar skogsmark. Det är alltså väldigt stora ytor vi talar om, och det är förstås helt avgörande hur vårt 100 procent gemensamt ägda bolag förvaltar den skogen. Regeringen har också en väldigt bra målsättning, tycker jag. Man säger att ambitionen är att så kallad skyddsvärd skog – värdefull skog ur ett ekologiskt perspektiv – inte ska avverkas.

I ett fall har Sveaskog nyligen fått väldigt hård kritik, inte minst från miljörorelsen. Vi har sett upprop i tidningar. Jag vet att det har kommit skrivelser till regeringen och så vidare. Sveaskog planerar omfattande avverkningar i ett område i norra Rättvik – det går under namnet Ore skogsrike. Ministern nämnde det också i sitt svar.

Naturskyddsföreningen har gjort en egen inventering av området och har konstaterat att det är ett område med väldigt höga naturvärden. Man har bland annat hittat inte mindre än 26 rödlistade arter. Länsstyrelsen i Dalarna har också gjort en inventering av området. De rekommenderar att skogen inte ska huggas ned. Det gäller skogen vid Norra Brännvinsberget, som ligger i Ore skogsrike. Därför är jag lite förvånad över ministerns svar, i vilket han helt och hållet lutar sig mot Sveaskogs egna bedömningar.

Jag tycker att det är svårt för oss andra att ta ställning till dessa bedömningar eftersom de inte är offentliggjorda och ord därmed står mot ord: Länsstyrelsen i Dalarna och miljörorelsen konstaterar att det här är området med väldigt höga naturvärden som inte borde huggas ned, och ministern kan å andra sidan hänvisa till Sveaskog, som säger att det kan man visst göra. Varför kan inte ministern verka för att Sveaskog ska vara ett helt och hållet transparent bolag som offentliggör resultaten av sina egna naturvårdsinventeringar?

Jag noterar att ministern i svaret till mig säger att det pågår en diskussion kring "bolagets transparens gällande naturvårdsbedömningar". Jag skulle vilja veta mellan vilka denna diskussion förs, om regeringen är aktiv i den diskussionen och vad den diskussionen ska syfta till.

Jag skulle också vilja fråga ministern om Sveaskogs avkastningskrav. Jag hör nämligen från flera olika källor att Sveaskog själva säger att de är piskade att leverera hög avkastning till regeringen, och många menar då att resultatet blir att man börjar hugga ned skyddsvärd skog.

Vad är Sveaskogs avkastningskrav i dag, Mikael Damberg? Vore det inte läge att sänka det en aning så att man kan ta större hänsyn?

Anf. 3 STAFFAN DANIELSSON (C):

Fru talman! Herr statsråd! Sverige har fantastiska naturtillgångar genom till exempel sina åkrar och betesmarker, sina skogar, sin vattenkraft, sina mineral- och malmfyndigheter och så vidare. Det är mycket tack vare att vi använder dessa naturtillgångar som Sverige i dag är ett välfärdsland – ett av världens rikaste länder.

Samtidigt som Sverige bedriver och utnyttjar de här tillgångarna genom jordbruk, skogsbruk, skogsindustri, gruvdrift och så vidare vinnlägger vi oss om att göra det på ett mer resurshushållande sätt än kanske någon annanstans i världen. Även våra statliga bolag bedrivs, enligt min uppfattning, i grunden med krav på att ta miljöhänsyn i betydande utsträckning.

Min bild av hur Sveaskog förvaltar sina skogstillgångar är i grunden positiv. Det är ett välskött bolag som bedriver sin skogsskötsel rationellt, vilket är nödvändigt, och som också beaktar miljökrav i sin förvaltning. Sedan kan man diskutera om det är optimalt eller om man bör gå mycket längre, och det är det vi gör här i dag. Även privata skogsägare tar regelmässigt stora miljöhänsyn i sin skogsskötsel. Staten ålägger dem detta, men man vill också göra det i stor utsträckning.

Vi har ju olika roller i samhället, och miljöintressen driver ofta på och menar att Sverige gör för lite, att Sveaskog gör för lite och att vi måste göra mer och lyfta miljökraven mycket högre än produktionskraven.

Detta är en avvägning. Ibland ges en bild av att skogsbruket måste avsätta mycket mer än i dag till naturreservat, som nyckelbiotoper eller enligt artskyddsdirektivet, som det väl handlar om här. Det gör i dag att enskilda skogsägare ibland inte får bruka sin egen skog, samtidigt som staten inte längre kompenserar detta genom rimliga ersättningar, vilket är väldigt märkligt.

Jag delar inte bilden att Sverige är dåligt på det här. Av Sveriges totalt 28 miljoner hektar skogsmark är ungefär en fjärdedel i dag undantagen från skogsbruk. Därutöver lämnas ytterligare 8 procent av arealen i brukade skogar som miljöhänsyn. I det svenska skogsbruket är avverkningen mindre än tillväxten, och skogsförrådet ökar hela tiden, vilket har mycket positiva climateffekter.

Jens Holm tar upp konkreta frågor som är viktiga att diskutera, och i likhet med näringsministern noterar jag att Skogsstyrelsen och den oberoende FSC-revisorn bedömer att man kan avverka. Det gör dock inte miljörelsen. Detta är sakfrågan i den delen.

Jag vill egentligen med det här inlägget bara ge en helhetsbild. Det är lätt att i riksdagen lyfta fram *en* aspekt – miljöintresset – och ställa kraven väldigt högt. Det ska vi kunna göra, men det är också viktigt att ha ett helhetsperspektiv som grund för debatten.

Ska statliga bolag eller statliga myndigheter ta ytterligare steg för att minska utnyttjandet av skogarna? Det är möjligt, och det behöver vi diskutera i ett helhetsperspektiv. Ställer staten krav på att privata skogsägare inte längre får bruka sin skogsmark fullt ut måste man naturligtvis kompensera detta, annars socialiserar man faktiskt marken.

Anf. 4 STINA BERGSTRÖM (MP):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka Jens Holm för en väldigt viktig interpellation och även tacka ministern för svaret.

Precis som har sagts tidigare här är inte Sveaskog bara den största skogsägaren i landet, utan det är också ett bolag som vi alla äger. Jag tror att jag och många med mig har varit stolta över att Sveaskog ändå har varit ett föredöme när det gäller miljö- och naturvårdsarbete, i alla fall i ett decennium. Efter de stora debatterna och protesterna från miljöorganisationerna på 90-talet gjorde ju även de stora skogsbolagen en förändring i sitt skogsbruk.

De senaste åren har det dock hänt någonting med Sveaskog. Vi är många riksdagsledamöter som får mejl från upprörda medborgare, alltså ägare till Sveaskog, om avverkningar av skyddsvärda skogar. Vi är många kommunpolitiker och riksdagspolitiker som har varit engagerade till exempel i avverkningsplanerna kring Tivedens nationalpark. Där tänkte Sveaskog kalhugga marken runt nationalparken med stora, negativa konsekvenser för turistnäringen och förstås friluftslivet men ändrade inställning och tänker nu inte använda trakthyggesbruk utan en annan sorts kontinuitetsskogsbruk, vilket är väldigt bra.

Jag hoppas också att Sveaskog själva kan ändra sig i frågan om Ore skogsrike, eftersom jag är mycket bekymrad över de brev och artiklar som har skrivits i frågan och också över att Sveaskog, precis som ministern nämner, 2016 fick allvarliga anmärkningar från FSC-certifieringsorganet. Det skulle helt enkelt vara väldigt pinsamt och illa om det statliga skogsbolaget skulle bli av med sin certifiering.

Jag får också oroväckande signaler inifrån Sveaskog om att det pågår effektiviseringar och omorganiseringar och att det ekonomiska målet helt står i fokus, medan naturvårdsarbetet prioriteras ned i bolaget. Även jag kanske kan dra samma slutsats som Jens Holm, nämligen att det här måste kopplas ihop med avkastningskravet från staten.

Vi har ju en regering som har väldigt bra mål för skogen – detta att de skyddsvärda skogarna inte ska avverkas utan skyddas formellt eller frivilligt och att de internationella riktlinjerna ska följas, som ministern säger.

Vi har också ett mål i riksdagen. Staffan Danielsson pratade om problem med att man vill skydda mer och mer skog, men det finns faktiskt ett riksdagsbeslut sedan alliansregeringen om att vi ska skydda 150 000 ytterligare hektar skyddsvärda skogar i formellt skydd och 200 000 hektar i frivilligt skydd. Det har vi inte uppnått, men regeringen har satsat väldigt mycket mer pengar för att kunna ersätta skogsägarna ordentligt för de här markerna.

Min fråga till ministern handlar om detta med internationella riktlinjer som de statliga bolagen ska följa. Det finns en överenskommelse, en riktlinje, som Sverige har skrivit under, nämligen Nagoyaöverenskommelsen. Där framgår att 17 procent av olika naturtyper ska skyddas. Sveriges riksdag har till och med ökat på till att 20 procent ska ha ett skydd.

Hur anser ministern att Sveaskog kan uppfylla det målet? Vad jag tror mig veta är det i dag bara 10–12 procent av Sveaskogs marker som är skyddade.

Anf. 5 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Jag tackar interpellanten och övriga riksdagsledamöter för en viktig debatt.

Skogen är verkligen en viktig fråga för Sverige. Den är en av våra viktigaste naturtillgångar. 70 000 människor runt om i Sverige har inkomst och jobb i en eller annan form tack vare skogsindustrin. Skogen är faktiskt den största nettoexportören från Sverige.

Men skogen är också en mycket viktig plats för människor att vistas i och uppleva naturen, och den är en viktig plats för biologisk mångfald. Jorden har i dag en stor utmaning i att hantera frågan om den minskade biologiska mångfalden på planeten. Skogen sammanfattar många olika politikområden och är en viktig tillgång för Sverige.

Regeringen tycker att det är viktigt att Sveaskog och andra skogsaktörer i Sverige avsätter skyddsvärda skogar och bedriver ett hållbart skogsbruk. Den debatt som uppstått om Sveaskogs avverkningar i Ore skogsrike är naturligtvis viktig, bör tas på allvar och ska diskuteras, men det måste göras seriöst, som här i kammaren, och konstruktivt med utgångspunkt i fakta samt med respekt för debattörernas olika roller.

Jag utgår generellt från att avverkningar och avsättningar i den svenska skogen görs i enlighet med lagar, regler och de miljömärkningar som finns. Men jag är också lyhörd för när kritik kommer fram, om systemet inte funkar och om misstag görs – det kan hända. Det är därför regeringen agerade så hårt när Sveaskog fick skarp kritik 2016, och man kom in med en åtgärdsplan för att visa hur man skulle gå vidare – och kritiken drogs tillbaka av FSC.

När det gäller Ore skogsrike kan jag konstatera att det finns tydligt skilda uppfattningar i frågan. Jens Holm var inne på det i sitt inlägg. Det finns å ena sidan vissa miljöorganisationer, och å andra sidan Sveaskog, tillsynsmyndigheterna och Skogsstyrelsen. Skogsstyrelsen anser inte att de avverkningar Sveaskog har gjort eller avser att göra omfattar skyddsvärda skogar. Länsstyrelsen har inte heller valt att bilda reservat, vilket man har gjort i flera andra områden. Jag tror att länsstyrelsen har pekat ut sju reservat så här långt. Dessutom har FSC inte funnit att något fel har begåtts av Sveaskog eller i tillsynsmyndigheternas bedömningar.

Det är viktigt att framhålla att hela det skogsbruk som Sveaskog bedriver på Brännvinsberget görs med utökad hänsyn för att bevara den biologiska mångfalden, att Sveaskog har hört sammat de miljömässiga kompletteringar i Ore som Skogsstyrelsen önskade samt att bolaget har avsatt totalt ungefär 55 procent av alla produktionsskogar i Ore som är äldre än 80 år.

Det här blir mycket tekniskt. För oss som är politiskt valda – riksdagsledamöter – och ansvariga för att hantera det statliga bolaget Sveaskog är det svårt att ha exakta uppfattningar om hur bedömningarna ska göras eller om den ena parten gjort rätt eller fel. Där måste jag lita på att bolagets styrelse och ledning tar sitt ansvar på allvar, och Sveaskog har högt ställda miljöambitioner för sitt skogsbruk. Men jag måste också lyssna på de myndigheter som har att göra en bedömning av denna fråga. Sveaskogs bedömning är att man gör rätt enligt de lagar och regler som gäller och att man genom att ha bildat ekoparken har tagit ett större ansvar för området därför att det är en unik miljö som kräver mer av ansvar från bolaget.

Det är viktigt att också komma tillbaka till bolagets mål. Bolaget har ett strategiskt mål att vara ledande inom hållbart skogsbruk. Det inkluderar ett ansvarsfullt brukande av skog och att avsätta 20 procent av den brukade arealen som naturvårdsareal för ökad biologisk mångfald.

Anf. 6 JENS HOLM (V):

Fru talman! Näringsminister Mikael Damberg sa tidigare något viktigt om hur vi ser på Sveaskog, nämligen att Sveaskog ska åtnjuta ett stort offentligt förtroende. Det är viktigt i sammanhanget. Anser inte ministern att förtroendet är lite naggat i kanten när det är så stora protester mot de planerade avverkningarna? Om det är så är det kanske dags för ministern att ta upp frågorna i en dialog med Sveaskog eftersom det ju är ett statligt bolag som vi äger helt och hållet tillsammans.

Jag anser, och där verkar ministern vara helt överens med mig, att Sveaskog är ett extremt betydelsefullt verktyg för oss att uppnå ett antal viktiga samhällsmål. Det gäller inte minst flera av de 16 viktiga miljömålen. Ett av dem är att vi inom två år ska ha skyddat 20 procent av vår land- och sötvattensyta. Vi kan inte å ena sidan sätta upp högt ställda mål för att å den andra sidan ha ett statligt bolag som hugger ned områden där det finns stor artrikedom, bland annat med rödlistade arter. Det har framkommit när miljörelsen har granskat Ore skogsrike.

Mikael Damberg återkommer till Sveaskogs egna bedömningar och till Skogsstyrelsens bedömningar. Men Länsstyrelsen i Dalarnas län har gjort en bedömning av området. På s. 76 och 77 tar man upp Norra Brännvinsberget, som ligger i Ore skogsrike. Där rekommenderar man att skogen inte huggs ned eftersom det kommer att försvåra möjligheten för det artrika och värdefulla området att växa vidare och fortsätta att vara det viktiga område det är i dag.

Jag ställde tidigare en fråga till näringsministern som jag inte fick svar på: Vad är Sveaskogs avkastningskrav i dag? Avkastningskravet slogs fast senast 2014, enligt näringsministern. Det är något som regeringen kan justera upp och ned. Såvitt jag vet har regeringen justerat ned avkastningskravet för andra bolag som äger skog. För till exempel Fastighetsverket och Fortifikationsverket har avkastningskraven sänkts något. Kan inte samma sak göras med Sveaskog? Man kan säga att Sveaskog har andra viktiga mål att uppfylla, alltså att det viktigaste inte är att Sveaskog blir en kassako till staten, att leverera en så hög vinst till staten, utan att det är viktigare att skyddsvärda skogar får stå kvar.

Jag ställde också en konkret fråga till ministern om transparensen i vårt statliga bolag Sveaskog. Tycker inte ministern att Sveaskog borde vara ett föredöme i det avseendet? Sveaskog borde offentliggöra och publicera alla naturinventeringar, så att alla vi som är med i till exempel den här debatten kan ta ställning till Sveaskogs egna bedömningar. Det kan vi tyvärr inte i dag.

Anf. 7 STAFFAN DANIELSSON (C):

Fru talman! Den första punkten i Jens Holms interpellation är övergripande. Jens kräver att statens styrning av Sveaskog ska förändras så att man ytterligare än vad som redan gäller ökar sitt naturvårdsarbete och slutar att avverka större skogsarealer än man i dag är ålagd enligt statens ägardirektiv och riksdagsbeslut.

Riksdagsbeslut gäller givetvis. Jag instämmer med Stina Bergström i att naturreservat och andra avsättningar till naturvård kan göras i takt med att staten har resurser att ersätta markägaren eller ålägger Sveaskog att begränsa sin skogsproduktion, vilket innebär mindre resurser till staten – ju lägre avkastningskrav och så vidare.

Näringsministrar brukar inte ägna sig åt ministerstyre. Vad jag förstår är handlingsmöjligheterna större vad gäller statliga bolag än vad gäller myndigheter. Jag tycker ändå att Sveaskog i grunden bör verka med frihet under ansvar. Näringsministern hänvisar också till bedömningar från ansvariga myndigheter, vilket jag tycker väger tungt.

Vi ska också ta miljörelsen och de bedömningarna på allvar och granska olika sakfrågor. Jag kan för lite om just de här skogarna för att kunna uttala mig om detta.

Det är möjligt att staten skulle kunna gå före och Sveaskog ta ett större ansvar och att tyngden på det enskilda skogsbruket att böja sig för artskyddsdirektiv och så vidare kan bli mindre. Men det är en större diskussion som jag tycker att det är viktigt att man för i dess helhet innan man eventuellt förändrar ägardirektiven för Sveaskog.

Anf. 8 STINA BERGSTRÖM (MP):

Fru talman! Jag tycker nog att vi kan vara överens om att vi vill att Sveaskog ska vara ett miljöföredöme. Som jag sa i mitt förra inlägg tycker jag ändå att bolaget har varit det. Det som bekymrar mig så mycket är att man inte längre är det.

Jag frågade ministern om målen, hur mycket man skyddar och sådant. Jag har också hört siffran 20 procent, som Sveaskog har som mål. Man har haft samma mål, att nå upp till 20 procent, under 18–20 år. Men hur man räknar dessa 20 procent är väldigt komplicerat, för det handlar inte om de områden man har skyddat utan om hänsyn i kommande avverkningar. Det är ett komplicerat sätt att räkna. Om man kokar ned det till det som verkligen är skyddat i dag, formellt eller frivilligt, hamnar man inte på mer än 10–12 procent. Det är alltså det statliga bolaget, som ska vara ett föredöme, som inte når upp till de 17 procent som vi har sagt att vi ska uppnå i Sverige.

Jag ska inte fråga mer om det, för jag förstår att ministern inte kan svara på frågor som ligger i det som bolaget bestämmer över. Men jag skulle vilja höra lite mer om det som också Jens Holm har frågat om, det här med Ore skogsrike. Man blir ju lite frustrerad som politiker när man försöker

sätta sig in i detta men inte kan få reda på hur det ser ut i området och Sveaskog inte visar upp på vilka inventeringar man grundar sina beslut att det här inte är så skyddsvårt att det ska behöva sparas.

Prot. 2017/18:75
27 februari

Svar på
interpellationer

Anf. 9 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S):

Fru talman! Det är viktigt, det som sas tidigt i denna debatt – det ska finnas balans mellan produktionsmålen och miljömålen i svensk skogs- politik eftersom skogen är en naturresurs som vi ska använda och skapa värde av.

Historiskt sett har skogen nog aldrig varit viktigare än i dag, inte minst med tanke på den stora omställning vi står inför när det gäller klimatom- ställningen. Jag tror att skogen kommer att vara en av nycklarna till att klara den transformationen.

Ska vi göra det måste vi också bedriva ett effektivt skogsbruk i Sverige, så att man har råd att göra investeringar i nya bioraffinaderier eller andra utvecklingsmöjligheter som finns för skogsindustrin. Å andra sidan har vi miljöhänsynen, som den här kammaren slagit fast att både Sveaskog och andra skogsbolag på den svenska marknaden ska ta.

Det finns ett antal lite mer konkreta frågor som jag tänkte försöka hinna svara på nu.

När det gäller offentligheten och transparensen kan jag säga att jag har krav på de offentliga bolagen, de statliga bolagen, att de ska vara så trans- parenta och öppna som möjligt. Ibland kan det dock finnas affärshemlig- heter i produktion eller annan verksamhet.

Naturskyddsföreningen kräver att Sveaskog ska offentliggöra alla na- turvärdsbedömningar. Det kan finnas en del utmaningar i det, men jag vet att bolaget vill finna en lösning på frågan om öppenhet och transparens och att man nu för en dialog med till exempel Naturskyddsföreningen. Min förhoppning är att parterna ska finna en väg framåt.

En del av bakgrunden till den diskussion som nu förs om Ore är kanske att man har olika beslutsunderlag och olika bilder av verkligheten. Det är viktigt att man över tid lär sig att hantera de här frågorna på ett bättre sätt så att man inte hamnar i samma diskussioner framöver. Jag hoppas och tror dock att Sveaskog kan göra de bedömningarna så att inte jag som ägar- minister ska behöva ägarstyra detta. Jag uppfattar att det finns en dialog på gång.

När det gäller Sveaskogs ekonomiska mål är det viktigt att säga att man i dag har ett direktavkastningsmål på 4,5 procent. När det sattes var bola- gets mål om 20 procent naturhänsyn men även övriga hållbarhetsmål och miljöhänsyn en del i den integrerade verksamheten.

Det är viktigt att säga det som Staffan Danielsson tog upp – att Svea- skogs uppdrag förtydligades 2010. Nu baseras verksamheten på en affärs- mässig grund och ska generera marknadsmässig avkastning.

Det som är lite speciellt med Sveaskog är att det är ett stort bolag, som jag har varit inne på förut, men också en oberoende aktör med kärnverk- samhet inom skogsbruk för att öka konkurrensen på till exempel virkes- marknaden men också för att tillhandahålla råvaror till industrin i ett stabilt flöde oberoende av konjunktur. Det är otroligt viktigt att det finns på plats också i det större industriella perspektivet. Där har Sveaskog lite av en unik roll i det att man levererar oavsett om priserna är uppe eller nere, medan många privata skogsägare kanske väntar med avverkningen till

dess att den måste ske eller priserna är rätt. Därför har Sveaskog också för svensk skogsindustri lite av en särskild roll att över tid verka för att produktionen är jämn och fungerar.

Jag ska också säga något om dialogen. Jag tror att den är viktig för de parter som är involverade i den här diskussionen. Det kan ju från tid till annan uppstå diskussioner om man gör rätt bedömningar. I Sverige brukar vi vara ganska bra på att bygga system i alla fall för kommande problem, så att man är överens om hur man ska göra då. Mitt i en sådan här konflikt som har flammats upp kan det vara ganska komplicerat, och då måste jag utgå mycket från vad mitt bolag säger men också från de myndigheter som har att granska detta. Det kommer naturligtvis att väga tungt.

Anf. 10 JENS HOLM (V):

Fru talman! Jag tycker att det har varit en intressant debatt så här långt. Det är precis så som ministern säger, att det finns olika målsättningar i samhället.

Skogen är verkligen ett sammanhang där olika målsättningar kan krocka med varandra – att maximera produktionen så att vi får ut mer träråvara och pappersmassa eller att skydda skogen så att fler turister och andra människor kan vara ute i skogen och plocka bär och jogga samt för att skydda hotade arter och så vidare. Där är det viktigt att hitta rätt balans.

Ministern nämnde uppdraget till Sveaskog, som reviderades 2010 under den borgerliga regeringen. Det står regeringen fritt att ge Sveaskog ett nytt uppdrag, och det är precis det jag skulle vilja se. I det nya uppdraget tycker jag att man borde se över avkastningskravet, som alltså är på 4,5 procent. I mina öron låter det som ett högt avkastningskrav. Jag förstår varför människor som är involverade i frågan säger att vi måste hugga ned de här skogarna därför att vi är piskade att leverera avkastning till staten. Då tycker jag att det är hög tid att ministern agerar.

Jag tycker också att det är hög tid att agera för ökad transparens och öppenhet eftersom det finns så olika bilder av vad Ore skogsrike är och vad dessa skogar innehåller. Jag vill påminna ministern om det som Stina Bergström från Miljöpartiet sa tidigare om skogen i Tiveden: Till slut ändrade sig Sveaskog, och det blev ingen avverkning där. Samma sak med Ojnareskogen på norra Gotland. Det blev ett reservat i stället, och skogen skyddades. Ministern kan agera här också, för Ore skogsrike, och det hoppas jag att ministern och regeringen gör.

Anf. 11 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Tack, Jens Holm, för en viktig diskussion både om skogs politik i bredare bemärkelse och om Sveaskog, som är ett unikt bolag som vi, alla medborgare, äger tillsammans i Sverige. Som Sveriges största skogsägare har vi ett ansvar för att bygga värden för kommande generationer och att ta vara på denna naturresurs på ett klokt sätt. Sveaskog ska vara ett föredöme i hållbarhetsarbete. Jag menar att man är det i sina ambitioner och sin verksamhet, men från tid till annan kan det förekomma diskussioner om man gör rätt övervägningar. Då måste man också lyssna till de myndigheter som granskar detta.

Jag hoppas och tror att vi kommer att ha fler diskussioner, inte minst inför valet, om skogens betydelse för hållbar utveckling och för Sveriges ekonomiska styrka. Det är en viktig tillgång som Sverige ska vårda och sköta väl, och man ska också göra det på ett rationellt sätt.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2017/18:75
27 februari

Svar på
interpellationer

§ 15 Svar på interpellation 2017/18:387 om gröna jobb för nyanlända och långtidsarbetslösa

Anf. 12 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Penilla Gunther har frågat mig hur satsningen på gröna jobb även ska komma arbetsintegrerande sociala företag till godo och inte bara de utvalda myndigheterna.

Satsningen på gröna jobb riktar sig inte främst till arbetsintegrerande sociala företag. Regeringen gör i stället andra satsningar riktade mot denna grupp. Jag kommer att kort redogöra för regeringens satsning på gröna jobb och de satsningar regeringen gör på socialt företagande.

Regeringen vill tillvarata den jobbpotential som finns i de gröna näringarna för att skapa enklare vägar till jobb. Därför har regeringen i ett första skede gett ett antal myndigheter i uppdrag att främja att arbetssökande får prova på arbetsuppgifter inom de gröna näringarna genom insatser för till exempel naturvård och skötsel inom myndigheternas verksamhetsområden, företrädesvis på offentlig mark. Detta kan ske antingen genom praktik, moderna beredskapsjobb eller andra subventionerade anställningar. Avsikten är att insatserna i ett senare skede ska bidra till vidare anställning i näringslivet. För detta arbete beräknas 910 miljoner kronor avsättas under åren 2018–2020.

En viktig resurs för att möta många samhällsutmaningar som till exempel integration, jämställdhet, miljö och klimat och inte minst långtidsarbetslöshet är den växande grupp företagare och entreprenörer som är verksamma inom det som benämns socialt företagande. I denna grupp ingår även arbetsintegrerande sociala företag, som har som fokus att integrera människor som har svårigheter att etablera sig på arbetsmarknaden, i arbetslivet och i samhället.

Regeringen ser den potential och innovationskraft som kommer från sociala företag, men får också signaler om att denna sektor inte alltid ges rätt förutsättningar att bidra. Regeringen har därför tagit ett helhetsgrepp och lanserat en samlad strategi för sociala företag – ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation. Strategin har som uttalat mål att stärka utvecklingen av sociala företag så att dessa bättre kan delta i att lösa utmaningar i samhället samt bidra till att offentlig sektor uppmärksammar och använder socialt företagande i utvecklingen av ett hållbart samhälle.

För att implementera strategin har regeringen bland annat beslutat om två uppdrag till Tillväxtverket och Vinnova, som beräknas få 120 miljoner kronor mellan 2018 och 2020 för satsningar på socialt företagande. Regeringen har genomfört och kommer även fortsatt att genomföra insatser inom

relevanta politikområden för att långsiktigt uppnå strategins mål. I Tillväxtverkets uppdrag ingår bland annat att identifiera och genomföra insatser som bidrar till att stimulera tillväxt hos sociala företag, och i Vinnovas uppdrag ingår bland annat att utveckla effektmätning för att stärka sociala företag och synliggöra värdet av de samhällsinsatser som sociala företag bidrar med.

Regeringen beslutade även under 2016 om ett treårigt uppdrag till Tillväxtverket i samråd med Arbetsförmedlingen, där totalt 60 miljoner kronor tillförts för sysselsättningsfrämjande insatser genom arbetsintegrerande sociala företag.

Anf. 13 PENILLA GUNTHER (KD):

Fru talman! Jag får börja med att tacka statsrådet för svaret, även om jag kanske känner att det delvis inte var svar på min fråga. Det tror jag att statsrådet själv inser. Vi har ju tidigare diskuterat om detta med satsningar och strategin.

I svaret från statsrådet och departementet påstår man att man har tagit ett helhetsgrepp när det gäller arbetsintegrerande sociala företag, sociala företag i stort och social innovation. Nej, det har man faktiskt inte gjort. Då har man missuppfattat hela grejen – vilka människor som ingår i dessa företag, vilka arbetshinder de har och vilka förutsättningar de behöver för att kunna driva företag och gå från bidrag till egen försörjning, något som är bra både för individen och för samhället i stort.

Att dammsuga myndigheter för att skapa enklare vägar till jobb inom deras verksamheter tycker jag är lovvärt. Även alliansregeringen hade ambitioner på området när man ville att myndigheter skulle ta sig an särskilt personer med funktionsnedsättningar och skapa jobb för dem. Själva satsningen på detta med 25–26 myndigheter och att skapa jobb inom gröna näringar är inte fel i sig. Däremot saknar jag helhetsgreppet.

I och med denna satsning medverkar man ju till att dra ned möjligheten för arbetsintegrerande sociala företag som har som affärsidé att jobba inom de gröna näringarna. De får i stället gå i konkurs. Då har vi inte vunnit någonting. Då får vi ytterligare människor som blir arbetslösa för att de inte kan jobba kvar där längre.

Med det läge som Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen befinner sig i, där man måste lägga mycket mer krut på personer med arbetshinder och långtidsarbetslösa, skapar detta ytterligare frustration, inte minst hos de arbetsintegrerande sociala företagen. Vinnovas satsning på inkubator för socialt företagande kommer tyvärr inte dessa företag till godo.

Då frågar jag mig: Var det ingen på departementet som kunde se helheten när det här bereddes, så att man på myndigheterna kanske också kan köpa tjänster av arbetsintegrerande sociala företag för att skapa dessa jobb?

Anf. 14 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Detta är en viktig interpellation, inte minst för att de gröna näringarna har en enorm jobbpotential. De står inför en generationsväxling, där man i dag räknar med att det finns en brist på kanske 3 000 personer. Att jobba med smart politik för att människor ska komma närmare och kunna utöva jobb i de gröna näringarna är inte bara ett sätt att sköta en

del uppgifter i samhället som annars inte skulle ha blivit skötta utan också ett sätt att rusta människor att ta nya jobb i de gröna näringarna över hela landet. Jag tycker att det är en väldigt bra satsning som regeringen gör, som egentligen skalar upp från en del pilotsatsningar som tidigare regeringar har gjort. Där borde vi kanske vara överens.

När det gäller socialt företagande och social innovation blir jag lite nervös. Penilla Gunther och jag har haft den här diskussionen förut. Men det är en sak att prata om socialt företagande och en annan sak att budgetera pengar för det. Varför vill ni stryka de 120 miljonerna på socialt företagande i Kristdemokraternas budget? Jag fattar inte det.

Om vi nu har varit överens om att vi vill göra mer på det här området borde vi väl se till att satsningarna blir långsiktiga och uthålliga, så att vi kan förändra systemet och så att fler sociala företag faktiskt kommer in?

Vad gäller volymen för de gröna jobben bygger finansieringen nästan helt på extratjänsterna och beredskapsjobben. Tar man bort de satsningarna i budgeten faller finansieringen för detta helt och hållet, och då blir det inga 5 000 nya jobb i de gröna näringarna. Det måste alltså hänga ihop, och man måste orka göra de finansiella satsningar som möjliggör både de gröna jobben och satsningarna på socialt företagande.

Jag är medveten om att det är delvis olika inriktning på företag inom den sociala sektorn, även om det hänger ihop. Så är det. Arbetsintegrerande sociala företag har en verksamhetsidé, och en del av de sociala företagen i övrigt har inte alls samma idé. En del har det, men inte alla. När det gäller att utveckla denna sektor har vi försökt ta ett grepp där vi jobbar med det strukturella problemet för de sociala företagen, och det gäller oavsett om det rör sig om arbetsintegrerande sociala företag eller bara vanliga sociala företag.

Problemet är att få betalt och hitta långsiktiga finansieringslösningar – att jobba med avtal också med det offentliga, så att man vet vad som gäller. Då blir ju frågan om att mäta effekten helt avgörande. Det handlar om att visa resultatet, inte bara för den enskilda nämndens verksamhetsområde utan för samhället i stort, av att människor kommer in och får ett arbete i ett socialt företag. Det kan ha effekter på flera andra sätt, och det är helt avgörande för att bygga partnerskap med det offentliga och de sociala företagen.

Vi valde att inte lägga alla pengar på att bara jobba med projekt utan på att försöka jobba med de frågor som människor inom sektorn har sagt till oss är det som hindrar dem från att bli långsiktiga och från att veta vilka förutsättningar de har på sikt. Jag tror alltså att strategin för socialt företagande verkligen är viktig också för de arbetsintegrerande sociala företagen. Men jag tycker inte att det räcker att vi står i riksdagen och har diskussioner om det med jämna mellanrum, utan man måste också orka budgetera för det i statsbudgeten.

Nu har vi gjort stora satsningar, och jag noterar att Kristdemokraterna väljer att spara på detta. Jag tycker att det är synd, för jag tycker att Penilla Gunther och jag brukar ha bra diskussioner om de sociala företagens betydelse för Sverige. Vi måste också orka finansiera detta.

Prot. 2017/18:75
27 februari

Svar på
interpellationer

Anf. 15 PENILLA GUNTHER (KD):

Fru talman! Om statsrådet hade läst hela vår budgetmotion hade han sett att det stod om arbetsintegrerande sociala företag i en rad punkter, inte minst i texterna till budgeten. Det är jag glad över att ha varit med och bidragit till.

Den viktigaste satsningen vi gör från Kristdemokraternas sida är dock helt enkelt att vi satsar pengar och medel där insatserna behövs. Det de arbetsintegrerande sociala företagen tar upp – vilket jag har poängterat i olika sammanhang, inte minst i våra tidigare debatter – är behovet av att få intäkter så att de klarar att ha en anställd verksamhetsledare och handledare på dessa företag.

Jag tycker att det är lite beklämmande att man drog ned på fas 3 och faktiskt slängde ut över 30 000 personer till i princip ingenting. Jag klarar verkligen inte av att höra att just Kristdemokraterna skulle ta ansvaret för att helt plötsligt sörja för hela sektorn med arbetsintegrerande företag. Det är ju regeringen som lägger fast strategin och lägger pengarna i statsbudgeten på ett felaktigt sätt.

Det statsrådet säger är att företagen ska sluta avtal och skapa partnerskap samt få betalt för sina produkter och tjänster, och det är just det jag har ställt en fråga om. Om vi nu har dessa myndigheter som ska skapa de gröna jobben, vad är det som gör att de inte samtidigt kunde ha använt just ASF för att skapa jobben? Hade företagen fått ett avtal med till exempel Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket eller något annat hade man ju bidragit till att just skapa dessa avtal – och man hade använt företagen med deras befintliga affärsidéer. Då hade man fått en vinn-vinnsituation i stället för att, som nu, tränga undan dessa företag.

Jag tycker att det är väldigt tråkigt, för som jag sa tidigare tycker jag att själva idén är god. Jag håller med statsrådet om att vi behöver skapa fler gröna jobb, för även i denna sektor kommer pensionsavgångar att göra att vi behöver fler kunniga människor på området. Men det är ju just det jag frågar om: Hur ska arbetsintegrerande företag kunna få dessa avtal och partnerskap med offentliga verksamheter och få betalt för sina produkter och tjänster om man inte ens kan tänka på helheten när man genomför sådana här stora projekt?

Jag har räknat ut att det hade kostat 100 miljoner kronor att ge 250 av medlemsföretagen i Skoopi, som är intresseorganisationen, en betald handledare. Då hade man samtidigt sysselsatt x tusen personer i dessa företag. Bara för detta andra avsätter man 910 miljoner. Jag tycker att det vore intressant att höra statsrådets bedömning av hur stor skillnad dessa 800 miljoner i budgetposten skulle ha kunnat göra om man hade satsat även på arbetsintegrerande sociala företag.

Anf. 16 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Jag tackar för frågan. Anställningarna inom gröna jobb sker i väldigt stor utsträckning inom ramen för antingen extratjänster eller moderna beredskapsjobb. Det är där finansieringen finns, och dem kan de arbetsintegrerande sociala företagen inte använda så mycket. Det är ju så. Då skulle det vara den del som inte finns på en marknad, och det blir ganska lite. Det blir alltså inte den poängen.

Därför får man ha något helt annat system. Vi vill ju få ut så mycket som möjligt på så kort tid som möjligt, och när jag lyssnar på de arbetsintegrerande sociala företagen säger de att IOP är deras väg till en helt annan relation med det offentliga. Det är exakt där vi lägger fokus i den strategi vi nu avsätter pengar för – och som Kristdemokraterna vill stryka. Tillväxtverket får just detta som ett uppdrag: att jobba med aktörerna för att hitta bättre affärsrelationer och samarbete med det offentliga, där IOP särskilt pekas ut. Det gäller även uppdrag att mäta effekter och se över befintliga finansieringsmöjligheter. Det är alltså det vi ger pengarna till i denna strategi.

Det andra handlar om att mäta effekten, det vill säga det uppdrag Vinnova får. Det är klart att det finns ett innovationsmoment i Vinnovasatsningen, men det andra handlar om att mäta effekt. Jag tror att många sociala företag lider av att de inte riktigt kan visa vilken effekt de har på samhällsekonomin. Det gäller inte bara inom det nämndområde eller vad det nu kan vara man just nu bedriver, utan man har större effekter på samhällsekonomin. Det är de beräkningarna vi måste ta fram för att det offentliga ska finansiera detta långsiktigt över tid och visa att dessa företag och organisationer kan göra stor skillnad.

Jag tycker inte att man ska skjuta ned en bra idé. Jag uppfattar att det med Kristdemokraternas budgetförslag inte hade gått att få fram dessa nästan 5 000 gröna jobb i de gröna näringarna, för man tar bort grundförutsättningarna i både de moderna beredskapsjobben och extratjänsterna. Därför finns det ingen finansiering för lönerna i detta projekt. Dessutom tar man bort pengarna till strategin för socialt företagande. Jag tycker att det är dåligt. Det är bra att man skriver om arbetsintegrerande sociala företag i texten, men det vore bra om det också syns i budgetkolumnerna.

Anf. 17 PENILLA GUNTHER (KD):

Fru talman! Jag tycker inte att detta främst ska handla om Kristdemokraternas budgetförslag. Jag är stolt och glad över att vi har en budget som faktiskt tar vara på de önskemål som de arbetsintegrerande sociala företagen har. Om statsrådet inte kan läsa tillräckligt bra i våra dokument är jag villig att skicka över dem med våra satsningar på ASF understrukna. Det gör jag så gärna.

Att ge saker utan att fråga om det över huvud taget finns behov av dem eller om de passar är ungefär lika bra som att ge bort ett klädesplagg utan att veta storleken på personen som ska få det. I det här fallet ger regeringen pengar och är nöjd med det, men har man verkligen frågat de arbetsintegrerande sociala företagen vad de vill ha? Utifrån intresseorganisationen Skoopis handlingsprogram vet jag så väl att en av de absolut viktigaste punkterna – och den har varit densamma i alla år – är att just få stödet till verksamhetsledare och handledare. Man vill ju få en bättre kontakt med det offentliga för att kunna sluta sådana avtal. Det har ingenting att göra med vare sig ditt eller mitt parti, Mikael Damberg, utan det har att göra med en myndighetsstyrning som kan göra att man får dessa avtal till stånd.

Jag vill poängtera att det finns socioekonomiska bokslut som visar på en vidare samhällseffekt av just arbetsintegrerande sociala företag som jag gärna skickar över om så behövs. Det pågår också en certifieringsprocess för att säkerställa vilka arbetsintegrerande sociala företag som är stadiga och hållbara.

Anf. 18 Närings- och innovationsminister MIKAEL
DAMBERG (S):

Fru talman! Tack för interpellationen!

Jag tror att många arbetsintegrerande sociala företag och sociala företag har efterfrågat att regeringen tar ett helhetsgrepp när det gäller den sociala ekonomin. Nu gör vi detta för första gången, med en strategi för socialt företagande och ett hållbart samhälle genom socialt företagande och social innovation.

Jag tror att detta betyder väldigt mycket, inte bara på grund av dessa 120 miljoner kronor utan även för att vi riktar in oss på de områden som sektorn har sagt att man har problem på. Det rör sig om att få långsiktig finansiering och om att få erkännande för den effekt som insatserna ger, både för dem som deltar i arbetet och på samhället.

Vi måste inse att det är om vi får det ordinarie systemet att mycket bättre förstå den sociala sektorns potential för att lösa samhällsutmaningar som vi får de stora sociala förändringarna.

Jag tror att det är helt rätt att regeringen nu för första gången presenterar en strategi för socialt företagande, och jag tror att detta kommer att få en långsiktig effekt.

Jag kan avslutningsvis nämna att regeringen i budgetpropositionen för 2018 föreslog att Tillväxtverket och Arbetsförmedlingen skulle undersöka möjligheten att skapa ett kvalitetssäkringssystem för arbetsintegrerande sociala företag och därmed göra det enklare för bland annat Arbetsförmedlingen att kunna använda företagen för fler insatser inom det arbetsmarknadspolitiska regelverket.

Detta är också en systemförändring som jag tror skulle uppskattas. Många har nog tyckt att det har varit lite krångligt och knepigt att komma till i samarbetet med Arbetsförmedlingen. Vi hoppas att även detta kommer att få en långsiktig gynnsam effekt på de arbetsintegrerande sociala företagen.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 16 Svar på interpellation 2017/18:370 om surrogatmoderskap

Anf. 19 Statsrådet HELÉNE FRITZON (S):

Fru talman! Sofia Fölster har frågat mig varför jag och regeringen stänger dörren för altruistiskt surrogatmoderskap i Sverige.

Frågan om huruvida surrogatmoderskap ska tillåtas i Sverige aktualiserar många komplicerade etiska och juridiska frågeställningar. Det handlar om svåra avvägningar mellan viktiga intressen, där barnet och den som föder barnet står i fokus, vid sidan av personers längtan efter att bli föräldrar.

Utredningen om utökade möjligheter till behandling av ofrivillig barnlöshet arbetade flera år med frågan och tog fram ett gediget underlag. Utredningens bedömning var att surrogatmoderskap inte bör tillåtas inom svensk hälso- och sjukvård. Denna uppfattning delas av de flesta remissinstanser.

Regeringen har efter omsorgsfulla överväganden landat i samma slutsats som utredningen. Beslutet att bära ett barn måste vara fritt från påtryckningar, känslor av inre tvång eller dolda ekonomiska motiv. Att säkerställa detta vid surrogatarrangemang är mycket svårt, även med en noggrann prövning. Till exempel kan det vara svårt att värja sig mot påtryckningar för att ställa upp som surrogatmor till en närstående.

Om surrogatmodern inte är närstående till de tilltänkta föräldrarna ökar i stället risken för dold kommersialisering. Det kan dessutom uppstå allvarliga och skadliga konflikter – inte minst för barnet – om någon av parterna ändrar sig.

Jag förstår att det finns ofrivilligt barnlösa som blir besvikna över att regeringen inte öppnar upp för surrogatmoderskap inom svensk hälso- och sjukvård. Samtidigt hoppas och tror jag att det finns en förståelse för vår bedömning i denna mycket svåra fråga.

Anf. 20 SOFIA FÖLSTER (M):

Fru talman! Jag tackar för svaret.

I denna debatt framstår det ofta som att vi talar om att vara för eller emot surrogatmoderskap, men faktum är att det i dag är väldigt många svenska barn som tillkommer via surrogatarrangemang. Minst 50 barn per år tillkommer genom att svenska par åker utomlands för att ta hjälp av en surrogatmamma. Det handlar om ofrivilligt barnlösa heterosexuella eller homosexuella par som har väldigt få andra möjligheter.

Samtidigt säger många av dessa par att de har en närstående som av altruistiska skäl – på grund av att denna närstående älskar någon – hade velat ställa upp som surrogatmamma om denna möjlighet hade varit laglig i Sverige.

Det blir för mig ofattbart varför regeringen med detta beslut fortsätter att tvinga par utomlands när samma barn hade kunnat födas i Sverige på ett medicinskt säkrare sätt – med den vård vi har i Sverige – och på ett mer rättssäkert sätt. Vi skulle kunna ställa de höga krav som vi vill ställa och som borde ställas på alla parter i surrogatarrangemang. Framför allt skulle detta kunna ske utan att pengar blandas in.

Ministern hänvisar till att detta skulle vara svårt, som om det skulle vara någonting nytt att det finns risk för påtryckningar. Samtidigt finns surrogatmoderskap i många andra länder och även i många jämförbara länder. Det finns i Danmark, Island, Storbritannien och Holland, för att bara nämna några.

Den forskning som finns på detta område visar entydigt att de kvinnor som är surrogatmammor mår bra, att det går bra för barnen och att det finns få eller inga tecken på att surrogatmammorna har utsatts för någon form av press eller påtryckning.

Man kan – återigen – ställa sig frågande till åsikten att påtryckningar skulle vara inblandade i altruistiskt surrogatmoderskap. Det är ju detta vi talar om just nu. Om denna åsikt inte baseras på någon form av studie måste den ju baseras på någon annan typ av uppfattning.

Jag är ganska trött på att många diskussioner som handlar om kvinnor och om kvinnors möjlighet att fatta egna beslut om sin egen kropp landar i att det måste finnas påtryckningar och att det måste vara någon annan som bestämmer. Man gör detta i stället för att våga erkänna att kvinnor är kapabla att fatta beslut om sin kropp på precis samma sätt som män.

Det är denna typ av offermentalitet – där vi säger att kvinnor inte är kapabla att fatta beslut om sin egen kropp eller om sitt eget liv – som har hållit tillbaka kvinnor i årtal. Jag menar att det är självklart att kvinnor är kapabla att fatta beslut om sitt eget liv och sin egen kropp – till exempel denna typ av beslut.

Man ska veta att det i de länder som tillåter surrogatmoderskap sker gedigna provningar av såväl den fysiska som den psykiska hälsan. Surrogatmamman ska till exempel ha fött egna barn och inte vilja ha fler barn samt ha haft okomplicerade graviditeter. Kraven som ställs är alltså oerhört höga. Det beror också lite på hur det ser ut i olika länder.

Det som jag föreslår och som jag skulle vilja se är ett altruistiskt surrogatmoderskap i Sverige, utan pengar inblandade och med höga krav på alla parter, så att vi kan garantera en rättssäker och medicinskt säker process.

På vad baserar ministern uppfattningen om att påtryckningar skulle vara inblandade i altruistiskt surrogatmoderskap? Jag skulle vilja ha ett svar, vilket jag inte upplevde att jag fick tidigare. Finns det någon studie om det, eller vad baserar ministern detta på?

Jag undrar också varför ministern tycker att det är bättre att svenska par åker utomlands än att de genomgår en mer rättssäker process i Sverige.

Anf. 21 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Vissa frågor som tas upp till diskussion här i kammaren är mer komplexa och komplicerade än andra, inte minst när det gäller svåra etiska dilemman kring liv och död. För en kort tid sedan togs en annan sådan fråga upp här som gällde rätten till en värdig död, så kallad döds-hjälp.

Denna fråga handlar om livets tillkomst, om barn som kan komma till genom surrogatmoderskap. Till att börja med vill jag tacka Sofia Fölster för att hon har tagit upp frågan i riksdagen. Att en fråga är svår betyder ju inte på något sätt att det inte finns behov av att diskutera den, snarare tvärtom.

Det finns olika perspektiv på detta. Dels handlar det naturligtvis om den som är bärare av barnet under graviditeten, dels om dem som längtar efter att bli föräldrar, dels självklart också om barnet självt i det fall som det blir fött.

Detta är en fråga som har diskuterats de senaste åren. Den var föremål för en utredning och har varit uppe på många partiers stämmor och kongresser, så också i mitt parti, Miljöpartiet. Vi hade den uppe för diskussion på vår kongress 2015. Partistyrelsen hänvisade då till den utredning som bland många andra frågor berörde surrogatmoderskap. Utredningen *Olika vägar till föräldraskap* presenterades för ganska precis två år sedan, i februari 2016. Dessvärre lämnade utredningen inte några förslag om reglering utan fastslog bara att det inte ska vara tillåtet i Sverige.

Fru talman! Det är ingen rättighet att ha barn. Men min personliga åsikt är att vuxna barnlängtande människor som inte är olämpliga ska kunna få stöd för att kunna bli föräldrar. Ett sådant stöd kan se ut på fler olika sätt. Insemination och donation fungerar för en del, adoption är bättre för andra. Men för ytterligare andra skulle metoden med surrogatmoderskap kunna vara den bästa vägen.

Det handlar naturligtvis inte enbart om dem som vill bli föräldrar eller om den som bär barnet. En viktig aspekt är även de barn som faktiskt blir till på det här sättet, alldeles oavsett om detta regleras eller inte. Även när detta inte är reglerat finns det barn som kommer till världen på det här sättet. Risken, som jag ser det, är att en alltför negativ hållning från samhället till surrogatmoderskap leder till en stigmatisering av barn som kommer till på det här sättet och som sedan ska växa upp.

Fru talman! Det är naturligtvis av yttersta vikt att ingen kvinna någonsin blir pressad att bära ett barn som hon inte vill bära. Beslutet måste naturligtvis till hundra procent vara hennes eget.

Det är ingen enkel sak att bära ett barn; det är inte ofarligt eller riskfritt på något sätt. Däremot är det säkrare i Sverige än i många andra länder här på jorden. Att någonting inte är riskfritt eller att det är svårt innebär ju inte att lösningen är att förbjuda det.

Jag hade önskat en lite mer definitiv hållning från regeringen i den här frågan.

Anf. 22 Statsrådet HELENE FRITZON (S):

Fru talman! Jag noterar att Sofia Fölster går ut väldigt hårt i den här debatten och gör det med enkla uttryck. Om det hade varit så enkelt som Sofia Fölster beskriver det kan jag inte underlåta att säga att då hade väl den borgerliga regeringen någon gång under sina åtta år lagt fram de förslag som Sofia Fölster beskriver som så enkla att genomföra.

Vad den borgerliga regeringen gjorde var att man tog initiativ till en utredning, en utredning som i och för sig var en beställning av riksdagen och som har jobbat under flera år med att analysera, överväga och noga diskutera bland annat förslaget om surrogatmoderskap. Utredningen landade i att surrogatmoderskap inte bör tillåtas inom svensk hälso- och sjukvård.

Jag tycker att man ska ha respekt för att frågan är komplicerad. Precis som Rasmus Ling ger uttryck för handlar det inte bara om – och det är i och för sig inte så ”bara” – det barnlösa paret som av hela sitt hjärta önskar sig ett barn. Det handlar också om barnet som komma skall och även om den kvinna som ska bära fram barnet till detta barnlösa par.

Det är många olika intressen som man på alla sätt måste ta hänsyn till och noga överväga om man inte, som Sofia Fölster, bara vill säga ja rakt av. Det handlar om att noga överväga alla de etiskt svåra bedömningar som måste göras.

Jag skulle vilja ta tillfället i akt att ställa en fråga tillbaka. Jag tycker nämligen att det krävs lite reflektion i en sådan här debatt. Vad tycker Sofia Fölster att man ska svara på frågor som vad som händer om kvinnan som ska bära fram barnet ångrar sig, om hon bär fram ett barn som hon vecka efter vecka upplever blir mer och mer hennes eget barn? Vad händer om barnet har en svår sjukdom? Vi känner till sådana fall i andra länder. I ett fall födde en kvinna fram tvillingar, och det barnlösa paret valde bort den ena tvillingen för att den inte var frisk och tog med sig ett barn hem. Vad händer om en gravid kvinna kommer fram till att hon vill använda sin aborträtt? Vad händer i en sådan relation? Är detta frågor som Sofia Fölster har övervägt när hon så enkelt kan ge uttryck för att det här kan man säga ja till rakt av?

Det har varit viktigt för regeringen att utifrån utredningens bedömning landa i en slutsats om surrogatarrangemang där vi omsorgsfullt övervägt denna möjlighet.

Anf. 23 SOFIA FÖLSTER (M):

Fru talman! Nej, det är naturligtvis ingen enkel fråga, och det var inte meningen att framställa det så. Däremot finns det många myter och förutfattade meningar som ofta styr debatten. Det gör mig oerhört trött, och det var en del av dessa som jag försökte bemöta.

Vad gjorde Moderaterna? Jo, Moderaterna tillsatte en utredning, inte om utan hur surrogatmoderskap ska införas i Sverige. Det var en väldigt tydlig inriktning. Det var därför som det i utredningen satt en majoritet jurister och inte en majoritet gynekologer, till exempel. Den gynekolog som dock satt i utredningen, den enda i utredningen som har jobbat med ofrivilligt barnlösa, var den person som argumenterade för ett ja till surrogatmoderskap, vilket är viktigt att påpeka.

De källor som utredningen hänvisar till liksom Statens medicinska rådgivning landar också i ett ja, om vi nu ska tala om etiska frågor. Det är alltså ett ganska beforskat och eftertänkt område.

Många av de frågor som ministern här nu ställer sig finns det svar på i precis de källor som utredningen hänvisar till och också om man ser på andra länder. När det exempelvis gäller frågan abort är det väl självklart att kvinnan, som har rätt till sin egen kropp, alltid har möjlighet att göra abort oavsett vems barn det blir i slutändan. Många av dessa frågor är lösta i andra länder. Det gäller bara att öppna ögonen och titta utanför Sverige, så kan vi komma fram till ett svar på många av dessa frågor.

Jag kan inte förstå varför vi ska fortsätta att ta den enkla vägen och blunda för alla de par som åker utomlands och de över 50 barn per år som föds genom surrogatarrangemang utomlands, när vi skulle kunna göra det här än mer rättssäkert i Sverige och ställa precis de höga krav som vi vill på den här processen.

Det finns många andra situationer där man kan tala om påtryckningar. Kan en kvinna bli utsatt för påtryckningar att göra en abort, till exempel? Nej, där säger vi klart och tydligt att det är kvinnans eget beslut och att hon är kapabel att fatta beslut om sin egen kropp.

Ett närliggande exempel som är tillåtet i Sverige är livmodertransplantation. Det handlar inte om en sjukdom eller något man behöver för att överleva utan enkom om möjligheten att få barn. Här väljer en närstående altruistiskt och bara för att hon bryr sig om en annan människa att donera sin livmoder och genomgå en operation som är mycket mer riskfylld än att bära barnet själv för att en annan person ska kunna få barn. Detta sker alltså i Sverige samtidigt som vi stänger dörren för surrogatmoderskap.

Denna diskussion är givetvis inte enkel. Det finns många svåra avvägningar. Vi behöver framför allt fundera på vilka höga krav vi ska ställa för att denna process ska kunna ske och vilka krav vi ska ställa på surrogatmammor, föräldrar och alla inblandade.

För mig är det dock enkelt att konstatera att det är många svenska par som är ofrivilligt barnlösa. Många av dem åker också till länder där vi inte har någon kontroll över hur denna process går till. De åker till länder där de också betalar pengar, vilket ökar risken för alla inblandade att det inte

går rätt till. Vi hade kunnat göra samma process här i Sverige, betydligt mer medicinskt säkert och rättssäkert.

Samtidigt är det en principiell fråga. Står vi upp för att kvinnor har rätt till sin egen kropp och har rätt att fatta egna beslut i frågor om abort och livmodertransplantation måste vi göra detsamma i frågan om att vara surrogatmamma.

Prot. 2017/18:75
27 februari

Svar på
interpellationer

Anf. 24 RASMUS LING (MP):

Fru talman! Statsrådet Heléne Fritzson ställer bra motfrågor till Sofia Fölster. Vad händer om någon som bär ett barn ångrar sig? Vad händer om barnet visar sig ha svåra sjukdomar? I vilken utsträckning ska man se efter hur barnet mår under graviditeten? Vad händer om det är tvillingar? Det är många och svåra frågor.

Men som jag ser det är inte lösningen på svåra frågor att inte ta itu med dem eller att inte ha regelverk för detta. Redan nu finns det barn som kommer till på detta sätt, och då är det för mig en bättre lösning att ha ett regelverk som svarar på just de svåra frågor som statsrådet adresserar än att inte ha det.

Det finns också anledning att mer noga titta på hur detta fungerar i andra länder. Vi behöver ju inte gå längre än till Danmark, 15–20 minuter från Sverige, för att se hur det ser ut där och vad vi kan lära av dem.

Fru talman! Jag tackar för att diskussionen har väckts. Det kommer att finnas anledning att återkomma till denna fråga många gånger, för det är en fråga som inte kommer att försvinna utan vara aktuell för många människor framöver.

Anf. 25 Statsrådet HELENE FRITZON (S):

Fru talman! Först en kort återkoppling till Sofia Fölster som avslutar sitt senaste inlägg med att kvinnor har rätt till sin egen kropp. Ja, det har kvinnor, och det är kanske ett av de allra viktigaste skälen till att regeringen inte går fram med förslaget om surrogatmoderskap.

Sofia Fölster säger att många andra länder har detta och är lyckosamma i det. Jag ser en hel del problem med många internationella avtal utifrån precis det som har beskrivits i denna debatt: På vilket sätt reglerar man detta förhållande? Mindre än hälften av EU:s medlemsstater tillåter surrogatmoderskap, och erfarenheterna är skiftande.

Sofia Fölster frågar hur vi ser på de barn som kommit till genom internationella surrogatmoderskap och som kommer till Sverige för att leva här. Det rör sig om ungefär ett femtiotal barn per år.

Det är givetvis viktigt att dessa barn erhåller samma rättsliga status som vilket annat barn som helst. Inget barn i Sverige som har tillkommit genom ett sådant arrangemang har blivit vare sig föräldralöst eller statslöst. Apropå detta med myter och verklighet är det viktigt att veta att sådan är verkligheten för de barn som kommer till genom internationella avtal om surrogatmoderskap.

Vi har talat mycket om barnlösa pars möjligheter att bli föräldrar, och den rödgröna regeringen har på många sätt utökat dessa möjligheter. Bland annat har regeringen och riksdagen möjliggjort för ensamstående att få assisterad befruktning.

Regeringen har också nyligen presenterat en lagrådsremiss med förslag på att avskaffa kravet på en genetisk koppling mellan barnet och en förälder vid assisterad befruktning. I detta förslag ligger också att flera vårdinrättningar utöver universitetssjukhusen ska få möjlighet att utföra sådan befruktning utanför kroppen med donerade könsceller.

Genom dessa förslag kommer fler ofrivilligt barnlösa att få möjlighet att bli föräldrar.

Dessutom har vi också en lagrådsremiss om modernare regler för adoption. Adoption är en unik möjlighet för barnlösa par att bli föräldrar. Vi lägger fram förslag om att jämställa sambor med gifta, och vi avstår från att införa en övre åldersgräns och säger att ålder ska ingå i en samlad bedömning.

Allt detta innebär att vi med ett antal olika reformer utökar möjligheterna för barnlösa att få bli det underbaraste av allt: föräldrar.

Anf. 26 SOFIA FÖLSTER (M):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att det är bra att regeringen går fram med en rad andra förslag om hur det ska bli enklare för ofrivilligt barnlösa par att skaffa barn. Många av förslagen är vi överens om. Dock rör dessa förslag delvis andra typer av par, och en rad förslag är inte möjliga för de par vars enda möjlighet är surrogatmoderskap, exempelvis homosexuella par, där möjligheterna är oerhört små. När det gäller till exempel adoption är det inga länder som låter homosexuella par adoptera i dagsläget, och detta är en oerhört svår fråga av just det skälet.

Vi kan stå här och prata om oerhört många hypotetiska scenarier – vad som skulle hända si eller så – men faktum är att detta handlar om verkliga par, om verkliga familjer och om verkliga barn som tillkommer genom surrogatmoderskap i Sverige. Ganska många svenska par åker utomlands varje år.

Jag menar att vi, i stället för att fortsätta att tvinga dessa par att åka utomlands och acceptera att vi inte har någon kontroll över hur processerna sker, att det blir pengar inblandade och att det i vissa fall blir rättsosäkra processer, har en möjlighet att införa altruistiskt surrogatmoderskap i Sverige och ställa de höga krav som vi vill ha.

Jag menar att detta borde räcka för att se över denna möjlighet något noggrannare eller åtminstone inte bara sätta stopp utan försöka hitta en lösning för dessa par. Alternativet är att fortsätta att tvinga dem utomlands, och det förstår i alla fall inte jag varför regeringen väljer.

Sedan vill jag komma fram till att det handlar om kvinnans egen kropp. Även om man fattar ett beslut som kanske går emot normen och det som är traditionellt gångbart, till exempel att bli surrogatmamma, är det ett eget beslut som en kvinna själv måste få möjlighet att fatta. Detta är viktigt.

Anf. 27 Statsrådet HELÉNE FRITZON (S):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka interpellanten för interpellationen. Det är en angelägen och viktig fråga hur vi på alla sätt kan underlätta för barnlösa par att bli föräldrar.

När det gäller det förslag om surrogatmoderskap som Sofia Fölster företräder har vi helt olika uppfattning. Jag konstaterar att detta är svåra och mycket komplicerade etiska frågor där vi inte har de nödvändiga svaren på

vems rätt vi ska företräda. Är det rätten för det barnlösa paret, det barn som ska födas eller den kvinna som ska bära barnet?

Jag är tillfreds med att regeringen, efter en omsorgsfull bedömning, har landat i utredningens förslag att inte tillåta surrogatmoderskap i svensk hälso- och sjukvård i dag.

Även om Sofia Fölster såvitt jag förstår företräder Moderaterna i debatten konstaterar jag att det inte finns någon majoritet i riksdagen för ett sådant förslag. Det finns ytterligare något parti, men om jag förstått rätt är man inte överens inom alliansgrupperingen om förslaget om surrogatmoderskap.

Jag tror att det är klokt att man landar i en omsorgsfull bedömning och att man i detta läge inte går vidare med förslaget i Sverige.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 17 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:

Propositioner

- 2017/18:89 Ett modernt och stärkt skydd för Sveriges säkerhet – ny säkerhetsskyddslag
- 2017/18:91 Vissa ändringar i läkemedelslagen
- 2017/18:93 Myndighetsuppgifter på elområdet
- 2017/18:95 Anpassningar av vissa författningar inom skatt, tull och exekution till EU:s dataskyddsförordning
- 2017/18:102 En skärpt straffrättslig reglering av obehörigt tillträde till skyddsobjekt
- 2017/18:105 Ny dataskyddslag
- 2017/18:108 Genomförande av säsongsanställningsdirektivet
- 2017/18:110 Politik för gestaltad livsmiljö
- 2017/18:111 Några civilrättsliga anpassningar till EU:s dataskyddsförordning
- 2017/18:113 Anpassning av domstolsdatalagen till EU:s dataskyddsförordning
- 2017/18:115 Anpassning till EU:s dataskyddsförordning av lagen om behandling av personuppgifter i verksamhet med val och folkomröstningar
- 2017/18:119 Ändringar i fråga om kommunplacering av ensamkommande barn

Skrivelser

- 2017/18:85 Riksrevisionens rapport om regeringens hantering av rekommendationer från EU, Internationella valutafonden och OECD
- 2017/18:124 Riksrevisionens rapport om folkbokföringen

Framställningar

- 2017/18:RB2 Riksbanksfullmäktiges förslag till vinstdisposition 2017 med mera
- 2017/18:RB3 Ökad kostnadstäckning till Ekonomipriset

Prot. 2017/18:75
27 februari

Svar på
interpellationer

Redogörelser

2017/18:NL1 Verksamhetsredogörelse för Nämnden för lön till riksdagens ombudsmän och riksrevisorerna 2017
2017/18:RB1 Årsredovisning för Sveriges riksbank 2017
2017/18:RS1 Riksdagsförvaltningens årsredovisning för verksamhetsåret 2017
2017/18:RS6 Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till riksdagsstyrelsen
2017/18:RR1 Riksrevisionens årsredovisning
2017/18:SN1 Verksamhetsredogörelse för Statsrådsarvodesnämnden 2017
2017/18:PN1 Verksamhetsredogörelse för Partibidragsnämnden 2017

Motioner

med anledning av prop. 2017/18:82 Personalliggare i fler verksamheter
2017/18:3984 av David Lång och Olle Felten (SD)
2017/18:3985 av Per Åsling m.fl. (C, M, L, KD)

med anledning av prop. 2017/18:83 Styrande principer inom hälso- och sjukvården och en förstärkt vårdgaranti

2017/18:3982 av Karin Rågsjö m.fl. (V)
2017/18:3983 av Per Ramhorn m.fl. (SD)
2017/18:3987 av Emma Henriksson m.fl. (KD)
2017/18:3988 av Bengt Eliasson m.fl. (L)
2017/18:3989 av Anders W Jonsson (C)
2017/18:3990 av Camilla Waltersson Grönvall m.fl. (M)

EU-dokument

KOM(2017) 793 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av en ram för interoperabilitet mellan EU-informations-system (gränser och viseringar) och om ändring av rådets beslut 2004/512/EG, förordning (EG) nr 767/2008, rådets beslut 2008/633/RIF, förordning (EU) 2016/399 och förordning (EU) 2017/2226
KOM(2017) 794 Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om inrättande av en ram för interoperabilitet mellan EU-informations-system (polissamarbete och rättsligt samarbete, asyl och migration)

§ 18 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 19 februari

2017/18:383 Arbetsförmedlingen

av *Lotta Finstorp* (M)
till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2017/18:384 Hanteringen av demokratifrågor

av *Olof Lavesson* (M)
till kultur- och demokratiminister Alice Bah Kuhnke (MP)

den 20 februari

Prot. 2017/18:75

27 februari

2017/18:385 Körkortskrav vid brister i synfältet

av *Staffan Danielsson* (C)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:386 Svensk gruvnäring och cirkulär ekonomi

av *Penilla Gunther* (KD)

till närings- och innovationsminister *Mikael Damberg* (S)

2017/18:387 Gröna jobb för nyanlända och långtidsarbetslösa

av *Penilla Gunther* (KD)

till närings- och innovationsminister *Mikael Damberg* (S)

den 21 februari

2017/18:388 Satellituppskjutning och rymdstrategi

av *Penilla Gunther* (KD)

till närings- och innovationsminister *Mikael Damberg* (S)

2017/18:389 Svenska bioraffinaderier och tillgången till svensk skog

av *Helena Lindahl* (C)

till närings- och innovationsminister *Mikael Damberg* (S)

2017/18:390 Kollektivavtal vid upphandling

av *Carl-Oskar Bohlin* (M)

till statsrådet *Ardalan Shekarabi* (S)

den 22 februari

2017/18:391 Ostlänken förbi Skavsta flygplats

av *Erik Bengtzboe* (M)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

den 23 februari

2017/18:392 En djurskyddslag med rättssäkerhet

av *Staffan Danielsson* (C)

till statsrådet *Sven-Erik Bucht* (S)

2017/18:393 Regeringens förslag om nya möjligheter till uppehållstillstånd

av *Johan Forssell* (M)

till statsrådet *Heléne Fritzon* (S)

den 26 februari

2017/18:394 Vårdköer för prostatacancerpatienter

av *Boriana Åberg* (M)

till socialminister *Annika Strandhäll* (S)

2017/18:395 Engelska som språk på gymnasiet

av *Christian Holm Barenfeld* (M)

till statsrådet *Anna Ekström* (S)

§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 16 februari

2017/18:783 Utbildningsplatser på teologisk högskola

av *Annika Eclund* (KD)

till statsrådet *Helene Hellmark Knutsson* (S)

2017/18:784 Droger i skolan

av *Sten Bergheden* (M)

till justitie- och inrikesminister *Morgan Johansson* (S)

2017/18:785 En självständig utvärderings- och uppföljningsinstans inom totalförsvarets område

av *Hans Wallmark* (M)

till försvarsminister *Peter Hultqvist* (S)

2017/18:786 Bättre balans mellan musikplattformar och upphovspersoner

av *Christer Nylander* (L)

till statsrådet *Heléne Fritzson* (S)

2017/18:787 Brister inom äldreomsorgen

av *Roger Haddad* (L)

till statsrådet *Åsa Regnér* (S)

2017/18:788 Prostatacancer – konkreta åtgärder för att korta vårdköerna

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)

till socialminister *Annika Strandhäll* (S)

2017/18:789 Uppdaterad nationell cancerstrategi

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)

till socialminister *Annika Strandhäll* (S)

2017/18:790 Förbättrade möjligheter till digitalisering i hela landet

av *Anders Åkesson* (C)

till statsrådet *Peter Eriksson* (MP)

2017/18:791 Trafikverkets långa handläggningstider

av *Anders Åkesson* (C)

till statsrådet *Tomas Eneroth* (S)

2017/18:792 Utrikesministerns uttalande angående Natos försvarsgarantier

av *Maria Weimer* (L)

till försvarsminister *Peter Hultqvist* (S)

2017/18:793 Olovlig vistelse

av *Pål Jonson* (M)

till statsrådet *Heléne Fritzson* (S)

den 19 februari

2017/18:794 Regeringens exitskatt

av *Ann-Charlotte Hammar Johnsson* (M)

till finansminister *Magdalena Andersson* (S)

2017/18:795 Backaundantaget

av *Jimmy Ståhl* (SD)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2017/18:796 Ökad antibiotikaresistens

av *Margareta Cederfelt* (M)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:797 Regionala skyddsombud

av *Lars Beckman* (M)

till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2017/18:798 Antalet poliser av de polisanställda

av *Mikael Cederbratt* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:799 Nästa generaldirektör för Fortifikationsverket

av *Hans Wallmark* (M)

till statsrådet Per Bolund (MP)

2017/18:800 Översyn av knivlagen

av *Thomas Finnborg* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:801 Åtgärder för att stoppa eller hindra fler avhopp från polisutbildningen

av *Thomas Finnborg* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:802 Utredning av återvändare från IS-territorium

av *Roger Haddad* (L)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:803 Konsekvenser av domar på migrationsområdet

av *Johanna Jönsson* (C)

till statsrådet Heléne Fritzon (S)

2017/18:804 Behov av utländsk arbetskraft inom andra branscher än it-sektorn

av *Anette Åkesson* (M)

till statsrådet Heléne Fritzon (S)

2017/18:805 Rena vattendrag

av *Helena Bonnier* (M)

till statsrådet Tomas Eneroth (S)

2017/18:806 Våldet mot socionomer

av *Thomas Finnborg* (M)

till statsrådet Åsa Regnér (S)

2017/18:807 Skenäktenskap

av *Thomas Finnborg* (M)

till statsrådet Heléne Fritzon (S)

2017/18:808 Trafiksäkerheten på E6 mellan Helsingborg och Vellinge

av *Thomas Finnborg* (M)

till statsrådet Tomas Eneroth (S)

2017/18:809 Våld och hot mot enskilda poliser

av *Thomas Finnborg* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:810 Långa ledtider vid Nationellt forensiskt centrum

av *Ellen Juntti* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

Prot. 2017/18:75

27 februari

2017/18:811 Brottsofferstöd

av *Ellen Juntti* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:812 Trovärdigheten i biståndsarbetet

av *Jonas Jacobsson Gjörtler* (M)

till statsrådet Isabella Lövin (MP)

2017/18:813 Konsumtionsutsläpp

av *Maria Malmer Stenergård* (M)

till miljöminister Karolina Skog (MP)

den 20 februari

2017/18:814 Ökade krav och villkor i palestinskt bistånd

av *Margareta Cederfelt* (M)

till statsrådet Isabella Lövin (MP)

2017/18:815 Föreningen Skydda Skogens rapport

av *Johan Hultberg* (M)

till miljöminister Karolina Skog (MP)

2017/18:816 Stärkt skydd i skönhetsbranschen

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:817 Mellanboende

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)

till statsrådet Åsa Regnér (S)

2017/18:818 Suicidprevention bland unga asylsökande

av *Lotta Olsson* (M)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:819 Yrkesutbildningar

av *Per-Arne Håkansson* (S)

till statsrådet Anna Ekström (S)

2017/18:820 De långa köerna till BUP

av *Katarina Brännström* (M)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:821 Bristen på personal inom äldreomsorgen

av *Katarina Brännström* (M)

till statsrådet Åsa Regnér (S)

den 21 februari

2017/18:822 Granskningsrapporten om kandidaturen till FN:s säkerhetsråd

av *Jonas Jacobsson Gjörtler* (M)

till utrikesminister Margot Wallström (S)

2017/18:823 Nordiska utvecklingsfonden

av *Suzanne Svensson* (S)

till statsrådet Isabella Lövin (MP)

2017/18:824 Blekinge tingsrätts verksamhet i Karlshamn

av *Suzanne Svensson* (S)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

den 22 februari

Prot. 2017/18:75

27 februari

2017/18:825 Minskad sysselsättningsgrad bland utrikes födda

av *Jessika Roswall* (M)

till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2017/18:826 Nytt förslag på kilometerskatt

av *Maria Malmer Stenergard* (M)

till finansminister Magdalena Andersson (S)

2017/18:827 Ökade bränslekostnader för jordbruket

av *Maria Malmer Stenergard* (M)

till statsrådet Sven-Erik Bucht (S)

2017/18:828 Trafikverkets handläggningstider

av *Lotta Olsson* (M)

till statsrådet Tomas Eneroth (S)

den 23 februari

2017/18:829 Polisens inre utlänningskontroller och verkställighet

av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:830 Straffnivåer för samröre med terrororganisation

av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:831 Komplettering av datalagringsförslag

av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:832 Långa köer till BUP

av *Lotta Olsson* (M)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:833 De växande vårdköerna

av *Marta Obminska* (M)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:834 Statliga företags medlemskap i branschorganisationer

av *Lars Beckman* (M)

till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2017/18:835 Lika villkor för vårdgivare

av *Lars Beckman* (M)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:836 Utvisning av EU/EES-medborgare på grund av brott

av *Tomas Tobé* (M)

till statsrådet Heléne Fritzén (S)

2017/18:837 Miljöcertifieringar

av *Maria Malmer Stenergard* (M)

till statsrådet Per Bolund (MP)

den 26 februari

2017/18:838 Nationellt tiggeriförbud

av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:839 Kriminalvårdens återrapporteringskrav

av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:840 Straff för sexualbrott

av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:841 Mängdrabatt för lagöverträdare

av *Tomas Tobé* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:842 Läkemedlet Naloxon

av *Karin Rågsjö* (V)

till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:843 Arbetsförmedlingen

av *Lars Beckman* (M)

till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2017/18:844 Udermålig militär utrustning till kvinnor

av *Lotta Olsson* (M)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2017/18:845 Kapaciteten hos Totalförsvarets rekryteringsmyndighet

av *Lars Püss* (M)

till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2017/18:846 Falsk matinformation

av *Jesper Skalberg Karlsson* (M)

till statsrådet Sven-Erik Bucht (S)

2017/18:847 Framtiden för skärgårdsfisket

av *Jesper Skalberg Karlsson* (M)

till statsrådet Sven-Erik Bucht (S)

2017/18:848 Flykten från polisen

av *Mikael Cederbratt* (M)

till justitie- och inrikesminister Morgan Johansson (S)

2017/18:849 Myggbekämpning i nedre Dalälvsområdet

av *Lars Beckman* (M)

till miljöminister Karolina Skog (MP)

2017/18:850 Miljömärkningen Svanen

av *Jesper Skalberg Karlsson* (M)

till statsrådet Per Bolund (MP)

2017/18:851 Inkomsteffekter av bruksvärdessystemet

av *Lars Beckman* (M)

till statsrådet Peter Eriksson (MP)

§ 20 Anmälan om skriftliga svar på frågor

Skriftliga svar på följande frågor hade kommit in:

den 21 februari

2017/18:749 Utredning om den svenska åkerinäringens konkurrenskraft

av *Sten Bergheden* (M)

till statsrådet Tomas Eneroth (S)

2017/18:748 Väckande vårdköer

av *Sten Bergheden* (M)
till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:751 Yrkesförarutbildning

av *Sten Bergheden* (M)
till statsrådet Anna Ekström (S)

2017/18:752 Bristen på chaufförer

av *Sten Bergheden* (M)
till arbetsmarknads- och etableringsminister Ylva Johansson (S)

2017/18:750 Olika timpriser för biståndssamarbete

av *Sofia Arkelsten* (M)
till statsrådet Isabella Lövin (MP)

2017/18:753 Förbättrade processer för företagare

av *Cecilia Widegren* (M)
till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2017/18:760 Konsekvenser av nekad personlig assistans

av *Bengt Eliasson* (L)
till statsrådet Åsa Regnér (S)

2017/18:758 Konkurrenssituationen på svensk järnväg

av *Edward Riedl* (M)
till närings- och innovationsminister Mikael Damberg (S)

2017/18:774 Vinterväghållningen i Sverige

av *Lars Beckman* (M)
till statsrådet Tomas Eneroth (S)

2017/18:775 Försäljning av snus på internet

av *Sofia Fölster* (M)
till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:776 Åtgärder mot de växande köerna inom BUP

av *Saila Quicklund* (M)
till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:778 Tydliga nationella riktlinjer

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:777 Kunskap om organdonationer

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till socialminister Annika Strandhäll (S)

2017/18:764 Sis-regler som hindrar snabb hjälp till barn och unga

av *Camilla Waltersson Grönvall* (M)
till statsrådet Åsa Regnér (S)

2017/18:766 Näthandel som alternativ till hemtjänst

av *Barbro Westerholm* (L)
till statsrådet Åsa Regnér (S)

2017/18:767 Undantagen från mobilförbud i bil

av *Jessica Rosencrantz* (M)
till statsrådet Tomas Eneroth (S)

2017/18:771 Basårutbildningarnas fortlevnad

av *Christer Nylander* (L)
till statsrådet Helene Hellmark Knutsson (S)

2017/18:757 Helikopter 14

av *Hans Wallmark* (M)
till försvarsminister Peter Hultqvist (S)

2017/18:762 En kraftledning genom Småland och Blekinge
av *Anders Åkesson* (C)
till statsrådet Ibrahim Baylan (S)

den 22 februari

2017/18:763 Resultaten av Sveriges plats i FN:s säkerhetsråd
av *Sofia Arkelsten* (M)
till utrikesminister Margot Wallström (S)
2017/18:769 COP 24 och demonstrationsfriheten
av *Jens Holm* (V)
till statsrådet Isabella Lövin (MP)

den 23 februari

2017/18:747 Förmånsbeskattning av elcyklar
av *Johan Andersson* (S)
till finansminister Magdalena Andersson (S)
2017/18:759 Skatt på växtskyddsmedel
av *Maria Malmer Stenergård* (M)
till statsrådet Sven-Erik Bucht (S)
2017/18:782 Långa väntetider för uppkörning
av *Sten Bergheden* (M)
till statsrådet Tomas Eneroth (S)
2017/18:790 Förbättrade möjligheter till digitalisering i hela landet
av *Anders Åkesson* (C)
till statsrådet Peter Eriksson (MP)
2017/18:791 Trafikverkets långa handläggningstider
av *Anders Åkesson* (C)
till statsrådet Tomas Eneroth (S)

den 26 februari

2017/18:808 Trafiksäkerheten på E6 mellan Helsingborg och Vellinge
av *Thomas Finnborg* (M)
till statsrådet Tomas Eneroth (S)

§ 21 Kammaren åtskildes kl. 14.32.

Sammanträdet leddes av förste vice talmannen.

Vid protokollet

THOMAS LARUE

§ 1 Justering av protokoll.....	1
§ 2 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen	1
§ 3 Anmälan om ersättare	1
§ 4 Meddelande om frågestund.....	1
§ 5 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 23 februari.....	1
§ 6 Meddelande om aktuell debatt om situationen inom barn- och ungdomspsykiatri.....	2
§ 7 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 22–23 mars	2
§ 8 Anmälan om subsidiaritetsprövning	2
§ 9 Anmälan om fördröjda svar på interpellationer.....	3
§ 10 Anmälan om faktrapromemorior	4
§ 11 Anmälan om granskningsrapport	5
§ 12 Ärenden för hänvisning till utskott	5
§ 13 Ärenden för bordläggning.....	5
§ 14 Svar på interpellation 2017/18:363 om avverkningshot i skogar med höga naturvärden	6
Anf. 1 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	6
Anf. 2 JENS HOLM (V)	7
Anf. 3 STAFFAN DANIELSSON (C).....	8
Anf. 4 STINA BERGSTRÖM (MP)	9
Anf. 5 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	10
Anf. 6 JENS HOLM (V)	11
Anf. 7 STAFFAN DANIELSSON (C).....	12
Anf. 8 STINA BERGSTRÖM (MP)	12
Anf. 9 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	13
Anf. 10 JENS HOLM (V)	14
Anf. 11 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	14
§ 15 Svar på interpellation 2017/18:387 om gröna jobb för nyanlända och långtidsarbetslösa	15
Anf. 12 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	15
Anf. 13 PENILLA GUNTHER (KD).....	16
Anf. 14 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	16
Anf. 15 PENILLA GUNTHER (KD).....	18
Anf. 16 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	18
Anf. 17 PENILLA GUNTHER (KD).....	19
Anf. 18 Närings- och innovationsminister MIKAEL DAMBERG (S)	20

§ 16 Svar på interpellation 2017/18:370 om surrogatmoderskap	20
Anf. 19 Statsrådet HELENE FRITZON (S).....	20
Anf. 20 SOFIA FÖLSTER (M).....	21
Anf. 21 RASMUS LING (MP)	22
Anf. 22 Statsrådet HELENE FRITZON (S).....	23
Anf. 23 SOFIA FÖLSTER (M).....	24
Anf. 24 RASMUS LING (MP)	25
Anf. 25 Statsrådet HELENE FRITZON (S).....	25
Anf. 26 SOFIA FÖLSTER (M).....	26
Anf. 27 Statsrådet HELENE FRITZON (S).....	26
§ 17 Bordläggning.....	27
§ 18 Anmälan om interpellationer	28
§ 19 Anmälan om frågor för skriftliga svar	30
§ 20 Anmälan om skriftliga svar på frågor	34
§ 21 Kammaren åtskildes kl. 14.32.	36